

Andrzej Zacharzewski

Akredytywa dokumentowa jako praktyczny instrument płatniczy w obrocie międzybankowym

---

Palestra 41/1-2(469-470), 55-68

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Andrzej Zacharzewski

Akredytywa dokumentowa jako praktyczny instrument płatniczy w obrocie międzybankowym

Pomimo swoich niewątpliwych zalet, jako sposobu regulowania wzajemnych zobowiązań płatniczych w międzynarodowym obrocie towarowym, akredytywa dokumentowa pozostaje nadal środkiem nie w pełni wykorzystywanym zarówno przez firmy trudniące się handlem jak i banki. W obrocie międzynarodowym jest to jednak często podstawowy instrument płatniczy, a co za tym idzie, zagraniczni kontrahenci nieraz wprost uzależniają zawarcie kontraktu od ustalenia takiej właśnie formy płatności. Dlatego też prawnik powinien być pierwszą osobą, która potrafi klientowi wyjaśnić na czym polega akredytywa, jak się ją stosuje, jaki jest rozkład ryzyka pomiędzy stronami i jakich zabezpieczeń może żądać bank. W praktyce bowiem często spotykamy sytuacje, gdy wiedzą na ten temat dysponuje jedynie bankier naszego klienta. Pomijając dość oczywisty fakt, że klient-petent nie zawsze dobrze rozumie o czym jest w danej chwili mowa, sytuacja taka może prowadzić do braku „równości broni” pomiędzy bankiem a klientem. Bank bowiem nie tylko występuje jako z natury rzeczy strona silniejsza, ale

jeszcze dodatkowo może spróbować narzucić warunki akredytywy łatwiejsze do realizacji dla siebie, ale niekoniecznie korzystniejsze dla wnioskodawcy (aplikanta). Adwokat może więc stanąć wobec konieczności przygotowania swojego klienta do takiej rozmowy, tym bardziej że przedkładając swemu bankowi wniosek o otwarcie akredytywy należy wskazać jakiego rodzaju ma to być akredytywa.

I. Czym jest akredytywa

W celu ujednoczenia praktyki międzynarodowej, Międzynarodowa Izba Handlowa w Paryżu opracowała dokument pod nazwą „Jednolite zwyczaje i praktyka dotyczące akredytyw dokumentowych” zwane dalej „Jednolitymi zwyczajami”. Aktualnie obowiązująca wersja, uwzględniająca zmiany z 1993, obowiązuje od 1 stycznia 1994.¹ Większość banków europejskich, w tym polskich, zajmujących się akredytywami przystąpiło do „Jednolitych zwyczajów”. Stosuje się je nie tylko pomiędzy bankami, które przystąpiły do Porozu-

mienia, lecz także zawsze, ilekroć z treści akredytywy wynika, że strony postanowiły związać się zawartymi w nich postanowieniami. Od wymogu zaznaczenia w treści akredytywy związania „Jednolitymi Zwyczajami” istnieje jeden istotny wyjątek. Mianowicie w odniesieniu do akredytyw przekazywanych w systemie telekomunikacyjnym SWIFT, „Jednolite zwyczaje” mają zastosowanie nawet wtedy, gdy w treści akredytywy nie zostało to określone ze względów technicznych.

Po tej garści niezbędnych informacji pora zaprezentować definicję akredytywy dokumentowej, tak jak ją podają „Jednolite zwyczaje”. Stosownie do nich, akredytywą dokumentową jest każde porozumienie, bez względu na jego nazwę lub inne określenie, w którym bank otwierający, działając na zlecenie i zgodnie z instrukcjami klienta, bądź też w imieniu własnym:

1. ma dokonać zapłaty na rzecz lub na zlecenie strony trzeciej (beneficjenta), lub zaakceptować i zapłacić traty ciągnięte przez beneficjenta, albo

2. upoważnia inny bank do dokonania takiej zapłaty, lub zaakceptowania i zapłaty takiej traty, albo

3. upoważnia inny bank do negocjacji (czyli przekazywania bez prawa regresu trat i/lub dokumentów przez bank upoważniony w akredytywie do wypłaty), w zamian za określone dokumenty, pod warunkiem, że warunki akredytywy oraz wcześniejsze ustalenia zostały spełnione.

Akredytywa stanowi samoistne, abstrakcyjne zobowiązanie banku do wykonania określonego świadczenia – najczęściej po prostu płatności – na rzecz beneficjenta, o ile wypełni on warunki w niej określone. Należy także mieć na uwadze,

że akredytywa nie jest tożsama z samym kontraktem, który jest jej podstawą, lecz jest operacją odrębną. Umowa pomiędzy stronami nie dotyczy i nie wiąże banków, a odrębne postanowienia zawarte w treści akredytywy są bezwzględnie nieważne. W konsekwencji, zobowiązanie banku wynikające z akredytywy do zapłaty lub zaakceptowania bądź też wypełnienia jakichkolwiek poleceń wynikających z treści akredytywy, nie może być przedmiotem roszczeń ze strony zlecniodawcy akredytywy z powołaniem się na stosunki łączące go bądź to z bankiem otwierającym, bądź też beneficjentem akredytywy. Także i beneficjent nie może powoływać się na umowne stosunki istniejące pomiędzy nim a bankami uczestniczącymi w operacji akredytywy. Także spory pomiędzy stronami wynikające z niewłaściwego wykonania kontraktu, okoliczności powstałe po jego zawarciu, na skutek których świadczenie stało się niemożliwe, ani też nawet zerwanie kontraktu, nie mają wpływu na zobowiązania z tytułu akredytywy. Ten ściśle abstrakcyjny charakter akredytywy wynika z uzasadnionego dążenia banków zrzeszonych w Międzynarodowej Izbie Handlowej do uwolnienia się od ryzyka niepowodzenia transakcji pomiędzy stronami, na zawarcie i realizację której nie mają one wpływu.

Mówiąc o akredytywie często zapomina się, że jedynym jej przedmiotem są dokumenty, a nie towary i usługi, do których dokumenty te mogą się odnosić. Jedynym obowiązkiem banku jest porównanie przedłożonych dokumentów z warunkami akredytywy. Ich spełnienie musi być bezwzględnie udokumentowane. Bankowi nie wolno jest badać żadnych okoliczności faktycznych wiążących się z realizacją kontraktu pomiędzy

stronami, np. faktu czy towar został wysłany w terminie, czy jest w odpowiedniej ilości i jakości itd.

II. Istotne elementy akredytywy

Zgodnie z „Jednolitymi zwyczajami” można wyróżnić następujące istotne cechy akredytywy:

1. stronami zobowiązanymi są tylko banki, a w najszerszym zakresie odpowiedzialny jest bank, który ją utworzył;

2. bank otwierający zobowiązany jest względem zindywidualizowanego beneficjenta akredytywy;

3. przedmiotem zobowiązania jest zapłata przez bank oznaczonej kwoty, lub zapewnienie tej zapłaty;

4. jedynym dowodem spełnienia przez beneficjenta warunków akredytywy są wymienione w niej dokumenty; muszą one być złożone w banku przed upływem terminu na jaki akredytywa została otworzona;

5. odpowiedzialność banków jest w wysokim stopniu ograniczona. Nie ponoszą one odpowiedzialności za wiarygodność, formę, lub ważność dokumentów, nie odpowiadają za opóźnienie nie z własnej winy w przekazaniu informacji, za działania innych banków, którym zlecono poszczególne czynności w ramach akredytywy, a w szczególności za czynności podjęte lub zaniechane przez banki korespondentów². Nie ponoszą także odpowiedzialności za szkodę wywołaną działaniem siły wyższej.

III. Uczestnicy operacji

Uczestnikami akredytywy są:

1. zleceniodawca;
2. bank otwierający;

3. bank pośredniczący;

4. beneficjent.

Uczestnikiem akredytywy jest przede wszystkim podmiot inicjujący całą operację, to znaczy **zleceniodawca**, zwany także importerm lub aplikantem. Wystawia on w formie pisemnej, pod rygorem nieważności, zlecenie otwarcia akredytywy i przekazuje **bankowi otwierającemu** do wykonania, oraz zapewnia mu środki dla pokrycia wykonania. Dopuszczalne jest także zabezpieczenie tego pokrycia w sposób uzgodniony z bankiem. Może to być np. gwarancja bankowa, poręczenie, blokada środków na rachunku w innym banku, czy nawet kredyt na pokrycie zlecenia wzięty w banku otwierającym. **Zleceniodawca nie jest stroną wystawioną przez bank akredytywy, lecz jest jej uczestnikiem.** Jeżeli bank przyjmie zlecenie, oznacza to, że z tym momentem, pomiędzy zleceniodawcą a bankiem powstaje stosunek prawny o charakterze obligacyjnym, z którego wynika po stronie zleceniodawcy uprawnienie do dochodzenia od banku ewentualnych szkód wyrządzonych przez bank otwierający swoim działaniem lub zaniechaniem, oraz obowiązek zwrotu kwot wypłaconych przez bank **beneficjentowi**, czyli eksporterowi, pokrycia kosztów operacji oraz zapłaty prowizji. Z kolei po stronie banku powstaje uprawnienie do żądania od zleceniodawcy zwrotu sum, o których mowa wyżej, oraz obowiązek działania w sposób ustalony ze zleceniodawcą, a polegający na zapłacie beneficjentowi określonej kwoty w zamian za dokumenty określone w treści akredytywy. I tak otwarcie najpopularniejszej akredytywy tzw. nieodwołalnej zobowiązuje bank otwierający pod warunkiem, że wymagane

dokumenty zostaną przedłożone wyznaczonemu bankowi lub bankowi otwierającemu oraz, że warunki i ustalenia akredytywy zostaną spełnione:

a) gdy akredytywa przewiduje płatność natychmiastową – do zapłaty za okazaniem;

b) gdy akredytywa przewiduje płatność odroczoną – do zapłaty w określonym terminie;

c) gdy akredytywa przewiduje akceptację

– przez bank otwierający – do akceptu traty ciągniętej przez beneficjenta na bank i do zapłaty w terminie, lub

– przez inny bank płatnika – do akceptu i do zapłaty w terminie traty ciągniętej przez beneficjenta na bank otwierający w przypadku, gdy bank płatnika wymieniony w akredytywie nie zaakceptował traty ciągniętej na niego, lub do zapłaty traty zaakceptowanej, lecz nie zapłaconej w terminie przez bank płatnika.

d) gdy akredytywa przewiduje negocjacje – do zapłaty bez prawa regresu w stosunku do wystawcy a także posiadaczy w dobrej wierze trat ciągniętych przez beneficjenta, jak również innych dokumentów prezentowanych w ramach akredytywy.

Bank otwierający akredytywę powinien określić sposób jej realizacji, a w szczególności czy jest ona dostępna przez akceptację, negocjacje, płatność za okazaniem bądź też odroczoną, oraz wyznaczyć wyraźnie bank upoważniony do tych czynności. Bank działający na zlecenie banku otwierającego jest **bankiem pośredniczącym**. Często określany jest w obrocie też jako bank eksportera, awizujący, nominowany, potwierdzający, negocjujący lub akceptujący. Ta wielość

nazw uzasadniona jest różnorodnością czynności bankowych, do dokonania których jest on upoważniony. Użycie w treści akredytywy któregośkolwiek z wyżej wymienionych określeń wskazuje na charakter w jakim dany bank będzie występował.

1. Jako **awizujący** określa się taki bank pośredniczący, który tylko zawiadamia, czyli awizuje, beneficjentowi o otwarciu lub zmianach akredytywy. Zlecenie bankowi awizowania nie rodzi żadnych innych obowiązków. W takiej sytuacji rola banku pośredniczącego sprowadza się tylko do pośrednictwa w korespondencji pomiędzy bankiem otwierającym a beneficjentem. Bank awizujący nie jest stroną akredytywy i nie jest zobowiązany z tego tytułu do żadnych świadczeń. Odpowiada jedynie wobec banku otwierającego i tylko za szkody powstałe na skutek niewykonania lub niewłaściwego wykonania awizacji.

2. **Nominowanym** staje się bank pośredniczący wtedy, gdy akredytywa nie stwierdza, że jest dostępna tylko w banku otwierającym, jak to ma miejsce w pierwszej sytuacji, lecz wskazuje – to znaczy nominuje – bank pośredniczący, jako upoważniony do dokonania zapłaty, akceptacji trat i zapłaty za nie, negocjacji a także podjęcia zobowiązania odroczonej płatności. Dopuszczalna jest także sytuacja, w której nominowanym jest inny bank niż awizujący, bądź nawet jakikolwiek bank – pod warunkiem, że akredytywa zawiera klauzulę *reefly negotiable*, co ogranicza jego uprawnienia tylko do negocjacji.

Dokumenty powinny być prezentowane w banku nominowanym. W sytuacji, w której bank nominowany nie jest bankiem potwierdzającym, sama nominacja

nie rodzi obowiązku banku nominowanego do zapłaty, podjęcia zobowiązania odroczonej płatności czy też akceptowania trat, negocjacji – o ile dokonanie tych czynności nie zostało wyraźnie uzgodnione zarówno z beneficjentem jak i bankiem nominowanym.

Bank nominowany, gdy potwierdza akredytywę działa we własnym imieniu i na własny rachunek, a w stosunku do banku otwierającego służy mu roszczeniowo regresowe o zwrot wypłaconych beneficjentowi kwot wraz z prowizją. Jeżeli nie potwierdza on akredytywy, działa on w imieniu i na rzecz banku otwierającego.

3. Jako **negocjujący** określa się taki bank pośredniczący, który będąc upoważnionym do wypłaty, uprawniony jest do przenoszenia bądź zbywania bez prawa regresu wartości dokumentów lub trat wymienionych w akredytywie. Te czynności noszą w nomenklaturze „Jednolitych zwyżajów” miano negocjacji. Negocjacja może w szczególności polegać na:

a) dokonaniu zapłaty beneficjentowi pod warunkiem stwierdzenia zgodności dokumentów z warunkami akredytywy zaliczkowo, tzn. przed uzyskaniem środków finansowych od banku otwierającego i pobierając koszt tej zaliczki w postaci odsetek za dni bez pokrycia. Jest to swoista forma kredytu, którego bank negocjujący udziela eksporterowi pod zabezpieczenie dokumentów honorowanych w ramach akredytywy. Bank negocjujący nie ma prawa do zwrotu wypłaconych kwot od beneficjenta, nawet jeżeli nie zauważył usterek w dokumentach, jako że negocjacja odbywa się bez prawa regresu. Kwoty wypłacone stanowią stratę banku negocjującego. Tylko wyjątkowo negocjacja może się odbyć

z zachowaniem prawa do regresu, a mianowicie gdy bank otwierający nie uzna ostatecznie banku negocjującego z powodu nierzetelności lub restrykcji rządowych, bank ma prawo domagać się od beneficjenta zwrotu wypłaconej mu kwoty wraz z odsetkami. Opisana w tym punkcie sytuacja zwie się **negocjacja bezwekslową**,

b) występowaniu banku negocjującego w charakterze nabywcy weksla czyli remitentą. Jako remitentowi przysługuje mu wówczas regres w stosunku do wszystkich osób podpisanych na wekslu, a więc trasata, wystawcy, indosantów i poręczycieli. Regres ten nie istnieje tylko wtedy, gdy bank importera zrzeka się regresu w stosunku do wystawcy lub banku pośredniczącego. Akredytywa powinna wówczas zawierać klauzulę *without recourse*, zamieszczoną także w treści weksla. Klauzulę tę zwie się czasem porozumieniem *à forfait*. Jest to tak zwana **negocjacja wekslowa**.

W przypadku akredytywy negocjacyjnej – niepotwierdzonej, bank negocjujący nie ma obowiązku dokonania zapłaty ze swoich własnych środków, lecz jest upoważniony do dokonania zapłaty beneficjentowi ze środków postawionych mu do dyspozycji przez bank otwierający. Oznacza to, że bank otwierający dając zlecenie negocjacji powinien określić z jakiego źródła mogą być pobrane środki na pokrycie wypłat dla beneficjenta. W przypadku akredytywy potwierdzonej, bank pośredniczący, który dodał własne potwierdzenie, prowadzi negocjacje z tytułu własnego zobowiązania bez prawa regresu do beneficjenta. Obowiązany jest zatem do wypłaty, niezależnie od tego, czy uzyskał pokrycie od banku otwierającego. Każda potwierdzona akredytywa ma charakter negocjacyjny.

Reasumując tę część rozważań dotyczącą negocjacji, należy stwierdzić, że w praktyce operacyjnej banków polegają one na zbadaniu zgodności dokumentów z warunkami akredytywy, zapłacie beneficjentowi akredytywy za dokumenty, określonego postępowaniu z weksłami i zapłatą za nie.

4. Bank pośredniczący, gdy umieszcza na weksłu wystawionym przez beneficjenta i ciągnionym na płatnika swój akcept, czyli zobowiązanie siebie jako akceptanta do zapłacenia weksła jest **bankiem akceptującym**. Jeżeli jednak taki weksel jest trasowany na zleceniodawcę akredytywy, nie dokonuje się jego akceptu, lecz traktuje jak zwykły dokument handlowy wymagany w akredytywie.

Uczestnikiem akredytywy jest również **beneficjent akredytywy**, czyli eksporter sprzedający za granicę swój towar, na którego rzecz otwarto akredytywę. Nie ciąży na nim z tego tytułu żadne zobowiązania. Jego obowiązki wynikają z zawartego ze zleceniodawcą kontraktu sprzedaży. Nie może się zatem skutecznie powoływać na stosunki prawne istniejące pomiędzy bankami, lub pomiędzy importerem a jego bankiem.

IV. Obowiązki i odpowiedzialność banków w zakresie badania dokumentów

„Jednolite zwyczaje” normują zakres badania przez banki dokumentów w akredytywie, jak również ich odpowiedzialność z tego tytułu. Na bankach ciąży obowiązek sprawdzania wszystkich dokumentów wymienionych w akredytywie z należytą starannością, w celu upewnienia się, że są one zgodne z warunkami i ustaleniami akredytywy.

Zgodność taka powinna być określona wg kryteriów zewnętrznych badanych dokumentów, stosownie do międzynarodowych bankowych zasad, wynikających z praktyki. Dokumenty, które wydają się być niezgodne między sobą, zostaną uznane za nie pozostające w zgodzie z warunkami akredytywy. Banki nie będą także badać dokumentów nie wymienionych w treści akredytywy, lecz zwrócone zostaną stronie przedkładającej. Każdy z banków uczestniczących w operacji akredytywy winien mieć osobny czas, nie przekraczający 7 bankowych dni roboczych od dnia otrzymania dokumentów, na ich zbadanie oraz podjęcie decyzji w kwestii dalszych czynności bankowych, bądź odrzucenia dokumentów. Warunki akredytywy nie zawierające stwierdzenia, jakie dokumenty mają być zaprezentowane w zgodzie z nimi, są uznawane za nienapisane. Jeżeli dokumenty z punktu widzenia ich cech zewnętrznych zdają się być niezgodne z warunkami akredytywy, banki mogą odmówić ich przyjęcia. W takiej sytuacji bank otwierający może zwrócić się do zleceniodawcy akredytywy o przyjęcie dokumentów niezgodnych z warunkami akredytywy. Operację taką nazywa się *zniesieniem zastrzeżeń*. Czas jej trwania nie może przekroczyć 7 dni. Podejmując decyzję o odrzuceniu dokumentów bank musi powiadomić niezwłocznie, lecz nie później niż w 7 bankowym dniu roboczym od otrzymania dokumentów, bank od którego te dokumenty otrzymano. Powiadomienie takie musi zawierać wszystkie zastrzeżenia uzasadniające odrzucenie dokumentów, oraz stwierdzać, czy bank odrzucający zatrzymuje dokumenty do dyspozycji podmiotu prezentującego, czy też je zwraca. Bank

odrzucający dokumenty może wystąpić do banku, który przesłał zakwestionowane dokumenty z roszczeniem o zwrot środków łącznie z odsetkami z tytułu pokrycia, które zostało temu bankowi przekazane. Stosownie do art. 14 „Jednolitych zwyczajów” zaniechanie obowiązku zatrzymania dokumentów do dyspozycji strony prezentującej powoduje utratę prawa banku do reklamowania niezgodności dokumentów z warunkami akredytywy.

Jeżeli bank przesyłający dokumenty zwróci uwagę bankowi otwierającemu lub bankowi potwierdzającemu na jakiegokolwiek niezgodności w dokumentach, lub zawiadomi te banki, że dokonał wypłaty, podjął decyzję o odroczonej płatności, zaakceptował weksle, przeprowadził negocjacje z zastrzeżeniem³, lub w zamian za zabezpieczenie przyjęte od beneficjenta w związku z zastrzeżeniami co do dokumentów. Oznacza to, że banki te nie zostają zwolnione ze swoich obowiązków, wynikających z „Jednolitych zwyczajów”, gdyż opisane działania banku przesyłającego, a związane z zastrzeżeniem lub zabezpieczeniem dotyczą tylko stosunków między tym bankiem a stroną, odnośnie do której zastrzeżenie uczyniono.

Powiedziano uprzednio, że banki nie ponoszą odpowiedzialności za szkody wynikłe z okoliczności, na które nie mają wpływu. W szczególności banki nie przyjmują na siebie żadnego zobowiązania ani odpowiedzialności za formę, wystarczalność, dokładność, autentyczność, fałszerstwo, skuteczność i równą dokumentów, ani za znajdujące się w nich ogólne warunki, opis towarów, ich jakość, opakowanie, dostawę, dobrą wiarę, działanie, bądź zaniechanie, wypłacalność, pozycję finansową dostawcy, przewoźników, ubezpieczy-

cieli towarów, lub jakichkolwiek innych osób. Lista okoliczności, za które banki nie odpowiadają jest długa i szalenie kazuistyczna. Wiąże się to z faktem ponoszenia odpowiedzialności tylko za zbadanie formalnej zgodności prezentowanych dokumentów. Jednak, o czym warto pamiętać, „Jednolite zwyczaje” idą znacznie dalej w ograniczaniu odpowiedzialności banków, niżby to wynikało z abstrakcyjnego charakteru akredytywy. I tak np. banki nie ponoszą odpowiedzialności za zwłokę w przekazywaniu sobie informacji, ani za skutki ich zniekształcenia w trakcie przesyłania, jak również za błędy w tłumaczeniu. Jeżeli bank zawiesił działalność z powodu siły wyższej, a termin realizacji akredytywy upłynął w trakcie przerwy, banki po wznowieniu swojej działalności nie będą podejmowały żadnych czynności w związku z tą akredytywą. Wyliczenie wszystkich podobnych okoliczności przekroczyłoby znacznie ramy artykułu, dlatego zaznaczając, że mają one jedynie charakter przykładowy, zainteresowanych odsyłam bezpośrednio do tekstu „Jednolitych zwyczajów”, który powinien znajdować się w każdym banku zajmującym się realizacją tego typu operacji.

V. Treść akredytywy i jej elementy

W treści samej akredytywy powinny się znajdować następujące elementy:

1. oznaczenie banku otwierającego akredytywę;
2. numer akredytywy;
3. data wystawienia;
4. rodzaj akredytywy;
5. termin ważności akredytywy;
6. miejsce płatności i prezentacji dokumentów;

7. termin prezentacji dokumentów;
8. nazwa i adres zleceniodawcy;
9. nazwa i adres beneficjenta;
10. waluta i kwota akredytywy;
11. sposób realizacji akredytywy;
12. podstawowe elementy kontraktu,
w związku z którym akredytywa ma być
otwarta:

- a) nazwa towaru/usługi
- b) numer kontraktu,
- c) ilość i cena jednostkowa towaru,
- d) baza dostawy towaru,
- e) miejsce załadunku i wyładunku,
- f) termin wysyłki towaru,
- g) oznaczenie częściowych dostaw,
- h) przeładunek towaru,

13. rodzaje dokumentów wymaganych w akredytywie;

14. instrukcje co do sposobu wysyłki dokumentów;

15. instrukcje dotyczące kosztów bankowych;

16. instrukcje co do ewentualnego potwierdzenia akredytywy;

17. instrukcje płatnicze;

18. powołanie na „Jednolite zwyczaję”.

Dla uniknięcia niejasności i nieporozumień, treść instrukcji zleceniodawcy na wystawienie akredytywy i jej ewentualnych zmian, jak również treść samej akredytywy muszą być kompletne i precyzyjne. W tym celu banki powinny unikać włączania nadmiernej ilości szczegółów zarówno do samej akredytywy jak i do jej zmian, przekazywania instrukcji na wystawienie, awizowanie lub potwierdzenie akredytywy przez odniesienie do akredytywy wystawionej poprzednio, w której zmiany były akceptowane poprzednio bądź nie. Wszelkie instrukcje do wystawienia akredytywy lub jej zmiany muszą dokładnie wskazy-

wać dokumenty, w zamian za które ma być dokonana płatność, akcept lub negocjacja.

VI. Rodzaje akredytyw dokumentowych⁴

Praktyka obrotu międzybankowego wykształciła dziesiątki odmian akredytywy. Szczegółowa charakterystyka ich wszystkich wypełniłaby ramy przeciętnego podręcznika. Dlatego też mając na uwadze ograniczone ramy tej publikacji, zajmiemy się jedynie najbardziej podstawowymi ich rodzajami występującymi w obrocie międzybankowym. Opis poszczególnych ich rodzajów ma zatem charakter hasłowy.

VI.1. Systematyka

- 1) wg charakteru zobowiązania banku otwierającego wyróżnić można: akredytywy odwoławalne, nieodwoławalne, gotówkowe, z odroczonym terminem płatności, dyskontowe, akceptacyjne, gwarancyjne, gotówkowo-kredytowe;
- 2) wg roli banku pośredniczącego: potwierdzone, niepotwierdzone – awizowane, niepotwierdzone – negocjacyjne;
- 3) wg uprawnień beneficjenta akredytywy: przenośne i nieprzenośne;
- 4) wg sposobu zapłaty: pokryte z dołu i pokryte z góry oraz rebusowe;
- 5) szczególne rodzaje akredytyw to: list kredytowy, rewolwingowa, back-to-back, zaliczkowa, standby, cesja należności;

VI.2. Akredytywa odwoławalna

To akredytywa, w której bank otwierający zastrzega sobie w każdej chwili

prawo do odwołania lub zmiany swego zobowiązania bez zawiadomienia beneficjenta. W przypadku jej odwołania bank otwierający ma obowiązek zwrócić bankowi, w którym akredytywa była dostępna, wszelkie wydatki związane z zapłatą, akceptem lub negocjacją – dokonane przez bank zanim otrzymał on zawiadomienie o zmianie akredytywy, w zamian za dokumenty, które były zgodne z warunkami akredytywy.

VI.3. Akredytywa nieodwołalna

Jest szczególnym rodzajem akredytywy, w której bank otwierający przyjmuje nieodwołalne zobowiązania wobec beneficjenta, pod warunkiem, że wymienione dokumenty zostały zaprezentowane w wyznaczonym banku lub w banku otwierającym i że zostały spełnione ustalenia i warunki akredytywy, tj.:

- 1) jeśli akredytywa przewiduje płatność za okazaniem – do zapłaty za okazaniem;
- 2) jeśli akredytywa przewiduje płatność odroczonej – do zapłaty w terminie (dniu) wyznaczonym zgodnie z warunkami akredytywy;
- 3) jeśli akredytywa przewiduje akceptację:
  - a) przez bank otwierający – do akceptu trat ciągnionych przez beneficjenta na bank otwierający i do zapłaty za nie w terminie wymagalności,

lub

- b) przez inny bank płatnika – do akceptu i zapłaty w terminie za traty ciągnione przez beneficjenta na bank otwierający w przypadku, gdy bank płatnika wymieniony w warunkach akredytywy nie zaakcep-

tuje trat ciągnionych na niego, lub do zapłaty za traty zaakceptowane, ale nie zapłacone przez bank płatnika w terminie wymagalności;

- 4) jeśli akredytywa przewiduje negocjację – do zapłaty bez prawa regresu do wystawcy i/lub posiadaczy w dobrej wierze trat ciągnionych przez beneficjenta i/lub dokumentów prezentowanych w akredytywie. Akredytywa nie powinna być dostępna w zamian za traty ciągnięte na aplikanta. Jeśli jednak akredytywa dopuszcza takie traty, banki będą je traktowały jako dodatkowe dokumenty.

Akredytywa nieodwołalna nie może być zmieniona ani odwołana bez zgody wszystkich uczestników. Bank otwierający jest nieodwołalnie związany dokonaną przez siebie zmianą akredytywy, od chwili jej dokonania. Z kolei bank potwierdzający może rozszerzyć swoje potwierdzenie na zmianę i będzie on wówczas nieodwołalnie zobowiązany od czasu wystawienia zawiadomienia o zmianie. Ma on także prawo do wystawienia zawiadomienia o zmianie akredytywy nieodwołalnej, bez rozszerzania własnego potwierdzenia na tę zmianę, pod warunkiem, że poinformuje o tym bank otwierający i beneficjenta. Warunki oryginalnej akredytywy pozostają w stosunku do beneficjenta w mocy do czasu zawiadomienia przezeń banku awizującego o udzieleniu jego własnej zgody na zmianę akredytywy nieodwołalnej. Beneficjent powinien wyraźnie zawiadomić o udzieleniu zgody lub odmowie jej udzielenia na zmianę akredytywy. Jeśli tego nie uczyni, należy uważać, że prezentacja dokumentów bankowi wskazanemu lub otwierającemu jest jednocześnie zgodą beneficjenta na zmianę akredy-

tywy. Częściowa akceptacja zmian zawartych w jednym i tym samym awizie o zmianach nie jest dopuszczalna i w konsekwencji jest bezskuteczna bez zgody wszystkich uczestników.

VI.4. Akredytywy: gotówkowa płatna natychmiast i z odroczonym terminem zapłaty (terminowa)

Akredytywa gotówkowa płatna natychmiast jest to taka akredytywa, w której bank otwierający lub upoważniony przyjmuje zobowiązanie wobec beneficjenta do natychmiastowej zapłaty po prezentacji dokumentów, pod warunkiem zgodności dokumentów z warunkami akredytywy. Z kolei akredytywa terminowa to taka, w której bank otwierający lub inny upoważniony zobowiązuje się do dokonania zapłaty w terminie określonym w akredytywie, jeśli zaprezentowane dokumenty są zgodne z ustalonymi warunkami.

VI.5. Akredytywa potwierdzona

W tym przypadku, wyznaczony przez bank otwierający bank awizujący przyjmuje w stosunku do beneficjenta akredytywy określone zobowiązanie jako dodatkowe do zobowiązania banku otwierającego, pod warunkiem, że wymienione dokumenty zostaną zaprezentowane bankowi potwierdzającemu lub innemu wskazanemu w akredytywie bankowi i że ustalenia i warunki akredytywy zostaną spełnione. Jeżeli bank awizujący nie chce dodać własnego potwierdzenia, musi niezwłocznie zawiadomić o tym bank otwierający. Potwierdzenie bowiem nie jest niczym innym niż umową pomiędzy bankami, na mocy której bank

pośredniczący dodaje swoje własne zobowiązanie wobec beneficjenta obok zobowiązań banku otwierającego i dlatego nie można zmusić banku do jej zawarcia. Jest to więc szczególny przypadek umowy na korzyść osoby trzeciej. Nie ma natomiast przeszkód, aby bank awizujący awizował beneficjentowi akredytywę bez dodania własnego potwierdzenia. Zasady, forma i sposób rozliczeń pomiędzy bankami nie dotyczą beneficjenta⁵.

VI.6. Akredytywa niepotwierdzona

1) *awizowana* – w tym szczególnym rodzaju akredytywy bank otwierający upoważnia bank pośredniczący jedynie do zawiadomienia beneficjenta o otwarciu akredytywy i przekazania mu jej pełnej treści. Bank pośredniczący nie podejmuje tu żadnego własnego zobowiązania wobec beneficjenta, odpowiada tylko za właściwe przekazanie informacji beneficjentowi łącznie ze stwierdzeniem autentyczności akredytywy. Bank pośredniczący uczestniczy w korespondencji przekazywanej między beneficjentem a bankiem otwierającym akredytywę. Bank pośredniczący przyjmuje od beneficjenta dokumenty, dokonuje sprawdzenia ich zgodności z warunkami akredytywy, żąda usunięcia dostrzeżonych usterek, przekazuje dokumenty do banku otwierającego i płaci za nie beneficjentowi, o ile zostaną one zaakceptowane przez bank otwierający dopiero po uzyskaniu od niego wpływu środków finansowych.

2) *negocjacyjna* – to znaczy taka, w której bank otwierający upoważnił bank pośredniczący do dokonania zapłaty za zgodne dokumenty zaprezentowane przez beneficjenta. Zapłata następuje ze środków pozostawionych bankowi

pośredniczącemu do dyspozycji przez bank otwierający, jednak bez prawa regresu do beneficjenta. W razie popełnienia błędu przez bank pośredniczący i niezauważenia przezeń usterek lub braków w dokumentach ponosi on stratę finansową. O rodzajach negocjacji była już mowa w rozdziale trzecim.

VI.7. Akredytywa nieprzenośna i przenośna

nieprzenośna – może z niej korzystać tylko jeden uprawniony beneficjent. W treści akredytywy musi być wyraźnie zaznaczone, że beneficjent nie może jej przenieść. W braku takiego zastrzeżenia uważa się bowiem, że beneficjent może być uprawniony stosownie do przepisów właściwego prawa miejscowego do dokonania cesji samych wpływów z tytułu akredytywy, nie zaś akredytywy jako takiej.

przenośna – pierwszy beneficjent ma prawo zlecić bankowi upoważnionemu do zapłaty⁶, podjęcia zobowiązania o odroczonej płatności, akceptowania lub negocjacji, lub w przypadku akredytywy dowolnie negocjowanej, zlecić bankowi upoważnionemu do przeniesienia postawienia akredytywy do dyspozycji w całości jednemu lub kilku beneficjentom⁷. Akredytywa może być przeniesiona tylko wtedy, gdy zostanie to wyraźnie określone w jej treści przez bank otwierający słowem „transferable”. Stosownie do „Jednolitych zwyczajów” zwroty inne np. „divisible”, „fractionable” (podzielna), „assignable” (odstępowaalna), „transmissible” (przekazywalna) **nie określają akredytywy jako przenośnej i są uważane za nieistotne**. Bank, któremu zleca się dokonanie przeniesienia nie

jest tym zleceniem związany i może uzależnić jego wykonanie od spełnienia postawionych przez siebie warunków. W trakcie składania zlecenia, pierwszy beneficjent musi nieodwołalnie poinstruować bank przenoszący, czy zachowuje on czy nie, prawo odmowy awizowania zmian wtórnym beneficjentom. Jeśli bank przenoszący zgodzi się przenieść akredytywę na tych warunkach, ma on obowiązek w trakcie realizacji zlecenia powiadomić wtórnych beneficjentów o instrukcjach pierwszego beneficjenta dotyczących zmiany akredytywy. Akredytywa może być przeniesiona na więcej niż jednego wtórnego beneficjenta. Koszty banku przenoszącego płatne są przez pierwszego beneficjenta. O ile akredytywa nie stwierdza inaczej, można dokonać jej przeniesienia tylko raz. Należy jednak mieć na uwadze, że retransfer akredytywy, to znaczy jej ponowne przeniesienie na pierwszego beneficjenta, jest zawsze dopuszczalny. Dopuszczalne jest także przenoszenie akredytywy częściami, lecz tylko wtedy, gdy częściowe dostawy nie są zabronione.

Od zasady, że akredytywa może zostać przeniesiona tylko na warunkach w niej wskazanych istnieją wyjątki. Takie elementy jak

1. kwota akredytywy,
  2. ceny jednostkowe podane w akredytywie,
  3. daty ważności,
  4. termin prezentacji dokumentów,
  5. termin załadunku
- mogą być osobno lub łącznie obniżane lub skracane.

Ponadto nazwa i adres zleceniodawcy akredytywy mogą być zastąpione nazwą i adresem pierwszego beneficjenta, lecz jeśli w oryginale akredytywa wymaga

wyraźnie aby nazwa zleceniodawcy pojawiła się na wszystkich dokumentach z wyjątkiem faktury, to warunek ten musi być spełniony. Jeśli nie został on zamieszczony w treści oryginalnej akredytywy, jej dalsi uczestnicy mogą nie ujawniać nazwy ostatecznego kupującego lub sprzedającego.

Pierwszy beneficjent ma prawo zastąpić faktury (i weksle) wtórnego beneficjenta własnymi fakturami do sumy nie przekraczającej kwoty oryginalnej akredytywy i cen jednostkowych podanych w pierwotnej akredytywie.

VI.8. Akredytywy: pokryte z dołu, z góry i rembursowa

pokryta z góry – to akredytywa, w której bank otwierający przekazuje z góry bankowi pośredniczącemu całą sumę akredytywy na wypłaty, jakie bank ten ma zrealizować w jej ramach.

pokryta z dołu – w tym przypadku bank otwierający przekazuje bankowi pośredniczącemu kwotę wypłat zrealizowanych przez ten bank na rzecz beneficjenta dopiero po wezwaniu banku pośredniczącego do pokrycia wyłożonych przezeń sum.

rembursowa – to szczególny rodzaj akredytywy pokrytej z dołu, a jednocześnie w wymiarze czasowym zbliżony do akredytywy pokrytej z góry. Pokrycie z dołu ma odniesienie do faktu, że bank pośredniczący nie może żądać pokrycia wypłat z akredytywy dokonanych z własnych środków przed stwierdzeniem zgodności dokumentów z warunkami akredytywy i przed poinformowaniem banku otwierającego. Pokrycie z góry może być odniesione do faktu, że bank otwierający zobowiązuje się do pokrycia środków banku pośredniczącego zanim sam otrzyma

i zbada dokumenty. Ten rodzaj akredytywy zawiera specjalną klauzulę płatniczą zwaną rembursową, która stanowi upoważnienie dla banku pośredniczącego do żądania zapłaty od innego wskazanego w tej akredytywie banku, w którym bank otwierający ustanowił remburs⁸.

VI.9. List kredytowy (letter of credit, L/C)

Jest szczególnym rodzajem akredytywy, polegającym na tym, że bank otwierający przesyła ją bezpośrednio beneficjentowi z pominięciem banku pośredniczącego. List kredytowy upoważnia beneficjenta do wystawienia traty ciągniętej na bank otwierający, który zobowiązuje się nieodwołalnie do jej wykupienia pod warunkiem prezentowania dokumentów zgodnych z warunkami akredytywy. Jest to akredytywa nieodwołalna, nie potwierdzona, nie zawierająca (najczęściej) dyspozycji co do jej pokrycia. Ryzyko zapłaty przez bank otwierający ponosi beneficjent, gdyż nie jest w stanie stwierdzić z całą pewnością wiarygodności L/C. Dlatego też, ażeby się zabezpieczyć, beneficjent powinien zwrócić się do swojego banku z prośbą o zarejestrowanie akredytywy, sprawdzenie jej autentyczności, a następnie zaprezentować przez ten bank wymagane dokumenty, zlecając jednocześnie negocjację traty. W praktyce banki wystawiające listy kredytowe przesyłają je do banków pośredniczących z poleceniem negocjacji dokumentów i traty oraz zaopatrują je w klauzule płatnicze (rembursowe).

VI.10. Akredytywa rewolwingowa

Zabezpiecza płatności dla długoterminowych transakcji o dużej wartości, z

sukcesywnymi dostawami tego samego towaru między tymi samymi partnerami handlowymi. Ogólna kwota akredytywy, (czyli tzw. *plafon* lub *pułap*) postawiona do dyspozycji beneficjenta realizowana jest częściami zwanymi nawiązkami. Jedna nawiązka określa wartość jednej dostawy. Po zrealizowaniu dostawy i wykorzystaniu nawiązki, akredytywa jest automatycznie odnawiana aż do wyczerpania plafonu. Odnawianie akredytywy może odbywać się albo w stosunku do czasu, albo do kwoty.

1. Akredytywa odnawialna w odniesieniu do czasu to akredytywa ważna do wysokości określonej kwoty w ustalonym dłuższym okresie (np. jednego roku), z możliwością cyklicznego, np. miesięcznego wykorzystywania tej kwoty i automatycznego odnawiania tej samej kwoty na następny okres cyklu, niezależnie od tego, czy w poprzednim cyklu kwota ta była wykorzystana. Akredytywa rewolwingowa odnawialna w stosunku do czasu może być kumulowana bądź nie. Kumulowanie oznacza, że kwotę nie wykorzystaną w danym okresie dodaje się do kwoty przyznawanej w następnym okresie, a sumę tych kwot można wykorzystać w okresie następnym.

2. Akredytywa odnawialna w odniesieniu do wartości to akredytywa, której kwota jest odnawialna o kwotę nawiązki po zużyciu każdej kolejnej nawiązki w danym okresie ważności. Jeżeli akredytywa rewolwingowa określa obligatoryjne terminy wysyłek towaru – niewykonywanie jednej z dostaw uniemożliwia wykorzystanie akredytywy przy następnych dostawach. Mimo, że akredytywa jest nadal ważna, jej wykorzystanie w praktyce jest w takiej sytuacji niemożliwe.

VI.11. Akredytywa *back-to-back*

Jest to szczególnego rodzaju akredytywa wiązana, stanowiąca w istocie dwie odrębne, przeciwstawne sobie akredytywy istniejące jako dwa odrębne instrumenty płatnicze i w żaden sposób ze sobą nie powiązane. Jedynym elementem, który je łączy, jest transakcja handlowa, z której wynikają. Bank pośredniczący po otrzymaniu oryginalnej akredytywy eksportowej wystawionej przez bank otwierający, na zlecenie beneficjenta otwiera inną akredytywę (importową) na rzecz innego beneficjenta, zabezpieczając wypłaty za granicę z drugiej akredytywy wpływami z pierwszej. Wpływy z akredytywy eksportowej zabezpieczają płatności dla akredytywy importowej. Istnieją dwa rodzaje akredytywy *back-to-back*:

congruent back-to-back credit, w której żąda się przedłożenia takich dokumentów (z wyjątkiem faktury i niekiedy weksli) jakie mogą być użyte bez jakiegokolwiek zmiany oryginalnej akredytywy, oraz **incongruent back-to-back credit**, w której po wymianie faktury i ewentualnie weksli, żadne lub tylko niektóre z dokumentów dostarczonych do *back-to-back* akredytywy mogą być użyte do przedłożenia w ramach akredytywy oryginalnej (np. świadectwo pochodzenia towaru legalizowane w kraju pośrednika), chyba że są to dokumenty neutralne, nie powołujące się na nazwy i adresy producenta i dostawcy.

Niekiedy wyróżnia się jeszcze w ramach akredytywy *back-to-back* tzw. akredytywę wyrównawczo-kompensacyjną czyli **countervailing credit**. W tym przypadku bank zabezpiecza akredytywę importową specjalną już wcześniej przy-

znaną i istniejącą linią kredytową dla klienta (to znaczy dla sprzedawcy).

VI.12. Akredytywy: zaliczkowa, standby

1. **Akredytywa zaliczkowa** polega na upoważnieniu banku potwierdzającego przez bank otwierający, działający na zlecenie i ryzyko aplikanta do wypłaty beneficjentowi zaliczki na warunkach określonych w akredytywie. Po prezentacji dokumentów zgodnie z warunkami akredytywy, kwota wcześniej wypła-

nej zaliczki potrącana jest z należności za dokumenty

2. **Akredytywa standby** czyli zabezpieczająca (standby letter of credit) – jest to zobowiązanie banku otwierającego do zapłaty kwoty określonej w akredytywie, na pierwsze żądanie beneficjenta, w razie niewywiązania się zleceniodawcy akredytywy z jego zobowiązań kontraktowych, wyraźnie określonych w akredytywie. Pomimo nazwy akredytywy jest to w swej istocie szczególnie rodzaj gwarancji bankowej.

Przypisy:

¹ *Uniform Customs and Practice for Documentary Credit*, International Chamber of Commerce, Paris, nr 500. Po raz pierwszy ukazały się one w 1933. Nad tymi przepisami od 1974 r. pracuje także United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL). Banki w poszczególnych krajach podpisują „Jednolite zwyczaje” na bazie kolektywnej lub indywidualnej i zamieszczają o tym wzmiankę w swoich dokumentach. Treść oraz interpretacja warunków akredytywy są dzięki temu takie same dla wszystkich zaangażowanych stron. Regulamin „Jednolitych zwyczajów” nie wypowiada się jednak na temat stosowanego systemu prawnego. „Zwyczaje” podają jedynie ustalenia dotyczące otwarcia, treści oraz przeniesienia akredytywy, jak również wiążących się z tym zobowiązań i odpowiedzialności, oraz form i właściwości wiążących się z nią dokumentów (wg *Leksykonu Bankowego*, Warszawa–Katowice 1993).

² Banki korespondencji to współpracujące ze sobą banki z siedzibami w różnych krajach. Bank w jednym kraju działa jako agent/przedstawiciel innego banku. Wymieniają pomiędzy sobą podpisy i klucze do telegramów, porozumiewają się co do zawierania transakcji. W drugim znaczeniu używa się tego terminu na określenie banku, który obciążył inny bank załatwianiem transakcji lub wykonaniem zlecenia (przyp. aut.).

³ *Under reserve* (przyp. aut.).

⁴ Wobec braku jednolitej kodyfikacji, w obrocie mogą występować różne nazwy tych samych akredytyw. Użyta w artykule terminologia odpowiada „Jednolitym zwyczajom”.

⁵ Przy akredytywie płatnej natychmiast bank potwierdzający akredytywę ma obowiązek zapłaty beneficjentowi za okazaniem (at sight) zgodnych dokumentów przed otrzymaniem swojej należności od banku otwierającego, nawet w przypadku braku pokrycia ze strony tego banku. Przy płatności terminowej bank potwierdzający ponosi odpowiedzialność za zapłatę sumy akredytywy lub sumy wekslowej w terminie jej wymagalności oraz za skup trat. Przy negocjacji traty potwierdzenie akredytywy oznacza zgodę banku potwierdzającego na rezygnację z regresu wekslowego do wystawcy traty. Jeśli trata jest terminowa, bank potwierdzający podejmuje odpowiedzialność za zapłatę sumy wekslowej w terminie jej wymagalności, co nie jest równoznaczne z zobowiązaniem natychmiastowego skupu tej traty (przyp. aut.).

⁶ Bankowi przenoszącemu (przyp. aut.).

⁷ Czyli tzw. wtórnym beneficjentom.

⁸ Remburs – jest to odrębne polecenie wydane przez bank otwierający innemu bankowi (rembursum) dokonania zapłaty w imieniu banku otwierającego, wskazanemu i upoważnionemu w akredytywie bankowi pośredniczącemu na jego pierwsze wezwanie kwoty do wysokości określonej w tej akredytywie i w określonym w niej terminie. Rozróżnia się kilka rodzajów rembursu np. bezpośredni, pośredni, potwierdzony, niepotwierdzony, odwoławny, nieodwoławny.